

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 15.

V LJUBLJANI, 10. APRILA 1937.

KNJIGA 21

M. BRUCKNER

STAR PASTIR (perorisba)

ŽIVALI SVARIJO ČLOVEKA

NOVE RAZISKAVE O ŽIVALSKIH SLUTNJAH

Britska medicinska družba, je to ustanova, ki se ponaša z neoporečnim znanstvenim slovesom, je priobčila poročilo nekega vodilnega zdravnika iz Quette v Indiji, kjer se je zgodil tisti strašni potres, ki je v nekoliko trenutkih uničil življenje 40.000 ljudi. Poročilo govori o nedvoumih dokazih, da je več psov v nesrečnem mestu slutilo katastrofo že naprej. Tako je pes nekega britskega častnika zbudil svojega gospodarja sredi noči z neprestanim lajanjem. Žival je bila do skrajnosti razburjena in je hotela pripraviti častnika na vsak način do tega, da bi ostavil hišo. Končno je zbežala na vrt. Častnik jo je hotel pomiriti in ji je sledil. Nekoliko minut pozneje se je zemlja stresla, hiša se je takoj podrla. Začevni ni kakšna sentimentalna zgodba, kakršne se širijo ob takšnih prilikah, temveč je popolnoma dokazana.

Znanost si prizadeva že dolgo, da bi izumila stroje, ki bi mogli potrese napovedovati naprej. Žal ti naporji doslej niso bili uspešni. Najnovejši poskusi v to smer skušajo izkoristiti praktično slutnje nekaterih živali. Posebno Japonci se zanimajo za te stvari, saj so potresne katastrofe v njih deželi zelo pogoste. Niponski učenjaki so v zadnjem času raziskali slutnjske sposobnosti številnih živali. Pri tem so ugotovili, da morejo tudi golobi slutiti potrese. V različnih krajih Niponske se je zgodilo, da so bile te ptice že več ur pred potresom vidno razburjene in niso hotele nikamor sesti. Neki niponski raziskovalec pa je dognal o morski mački, neki vrsti morskih volkov, da je za potrese dosti bolj občutljiva nego naši najbolj občutljivejši seizmografi. S tem da prilava riba na površje, napoveduje potresne sunke prej in zanesljivejše nego naši najboljše pristroje. Tu gre bržkone za reakcijo na vplive električnih tokov, ki nastajajo zavoljo neopaznih zemeljskih gibanj. Že iz drugih poskusov vemo, da so morski volkovi izredno občutljivi za elektriko. Reagirajo nanjo že tedaj, ko niti najbolj občutljivi instrumenti ne delujejo.

Sveda pa morski volkovi zaradi svoje velikosti in drugih lastnosti niso nič kaj primerni za to, da bi jih držali v

akvarijih kot napovedovalce potresov. Zato je važno, da je neki niponski živaloslovec pred kratkim odkril dosti manjšo ribo, ki je prav tako občutljiva za potrese, pa dosti manj nevarna in neprijetna od morskih volkov. Gre za ribice, ki žive v niponskih vodovjih in ki postanejo že 4 do 5 ur pred potresom vidno nemirne. kratko pred potresom pa otrpnejo. S pomočjo teh ribic si obetajo boljše rezultate glede potresnih napovedi.

Znani so tudi mnogi drugi primeri, da čutijo živali bližajoče se naravne katastrofe. Tako so neki listi pred nedavnim poročali o konju, ki je vsak dan vozil pošto v goratem ozemlju. Voznik ga nekega dne ni mogel spraviti nikamor naprej. Žival je postala nemirna, težko je dihala in bila s kopiti. Nazadnje je stekla celo v diru nazaj. Nekoliko minut pozneje je zbobnel preko mesta, mimo katerega konj ni hotel voziti, velik snežni plaz!

Če konj najde pravo pot, ki je vozniku neznana, tedaj je to nedvomno nagon. O instinktu pa v naših primerih ne more biti govora. Da-li ima sluh pri živalskih slutnjah kakšno vlogo, ni znano. Morda so nekatere živali občutljivejše za električne vplive. Obalno prebivalstvo spozna po vedenju galebov, da se bliža vremenski preobrat, prav tako kakor pridvidevajo primitivna ljudstva z opazovanjem živali, zlasti ptic, neke naravne dogodke. Pred kratkim so napravili celo resne znanstvene poskuse, da bi pse pritegnili za bolezenske diagnoze. Ta misel sicer ni nova, kajti že stari Hipokrat je govoril o tej metodi. Ali bo naša moderna znanost s tem kaj dosegla, pa bo pokazala sveda bodočnost.

SLANOST NEKIH MORJI

Bolgarska vlada je lani sklenila pridobivati sol iz Črnega morja, ki pa je žal eno izmed najmanj slanih na svetu. Takale je v točnih številkah slanost za poglavitna morja: Atlantik 5,56%, Jadran 4,06%, Rdeče morje 3,98%, Sredozemsko 3,64%, Crno 1,75%. Višek pa pripada vsekakor Mrtvemu morju s 25%. Ribe, ki jih tam ulovijo, morajo biti slane, še preden so ti prišle v past in pest. Med jezeri daleč prednjači Veliko slano jezero v Utahu (USA).

PRAVI OBRAZ MARTINA URATNIKA

LADISLAV KIAUTA

Po dvomesečnem zdravljenju so Martina Uratnika odpustili s pripombo: stanje bolezní nespremenjeno.

Tako se je znašel Martin lepega dne pred bolničnimi vrati in po dolgih tednih spet začutil tlak pod seboj. Videl je spet hiše, tramvajске vozove, ljudi, občutil pisano ulično vrvenje vélikega mesta, ki ga je nekoč s takšno vablíjivostjo privlačevalo, mu ponujalo toliko nad, ki ga je pa zdaj dodobra izmučenega od bolezní, praznih rok, ne vedočega ne kod ne kam, navdalo s skrbjo pred življenjem, ki ga bo od te ure naprej zgrabilo znova in ga potegnilo v svoj vrtimec.

Zgodila se je z njim na videz zelo preprosta, skoraj vsakdanja stvar. Pred leti je prišel v mesto iskat kruha, mlad pet in dvajsetleten fant, brez doma in brez svojcev. Izbral si je nekakšno obrt za svoj poklic in si našel tudi dom: majhno sobico z vsem tistim, kar imenujejo mladi skromni ljudje — srečo. Sokraj gotovo si je poiskal takrat tudi katerega dekleta, kje iz predme-

Ladislav KIAUTA

stja, s katerim je potem sanjaril, snoval bogato prihodnost, marsikaj verjel in v marsikaj veroval.

Takšnega je nenadoma napadla boleze s svojimi značajnimi znaki, z bledico, s kašljem, z bljuvanjem krvi, ki jih je zdravnik združil pozneje v kratko

J. BUGGLE

PREDMESTNA CESTA (lesorez)

diagnozo treh črk: TBC. Sprva se ni močno začudil nad svojo boleznijo. Posebno odporen in krepak že od nekdaj ni bil, končno so tudi leta mladosti dala svoje, leta, ko je v vasi kot sirota hlapčeval tujim ljudem in živel dostikrat slabše od hišnega psa čuvalja. Pa tudi v mestu se ni mogel pohvaliti z zdravim in prijetnim življenjem: mizarska delavnica v podzemlju, vlažne stene, kamnita tla, pomanj-

ljiva svetloba, neizogiben mraz in hlad, — vse to mu je počasi rahljalo in jemalo zdravje. Kar čez noč se mu je življenje preokrenilo, se pretrgalo na dvoje. Gospodar ga je odpustil, kajti bolezen ga je uklonila do onemoglosti. Tudi dekle ga je slednjič zapustilo, kar ga je prav za prav še najhuje zadelo, dasi ji je moral v marsičem oprostiti, kaj pa bi z njim, nadložnim, krehajočim bolnikom. Odšla je s krep-

ZA PLUGOM

kim postavnim narednikom. Že se ga je loteval obup, pa se je izkopal iz zlih misli in zaveroval po svoje. Ozdravel bom! je zaupal v svojo vero. Kje bodo potem zanj vsi tisti, ki so ga v nesreči zapustili, kaj mu bo potlej še tista, ki se je sramovala njegovega bledega lica in šla z drugim! Šel je onemogel v bolnico, trdno prepričan, da ga bodo ozdravili. Preležal je dolge dneve v postelji, jemal pokorno zdra-

vila, slepo zaupal v zdravniško modrost in čakal čudeža, dokler ga niso — odpustili.

Hudo ga je zadela resnica. Nekaj težkega se je zgrudilo nadenj in ga strlo k tlom. Moreča, uničujoča zvest, ki je potihoma, sproti rušila vsako nado. Nemara se je Martin prvokrat v življenju zavedel in do kraja občutil, kako dragocena je življenjska sila, ki se pretaka po žilah in ki mu zdaj po-

lagoma usiha do svojega neizbežnega konca.

Stal je na kraju ceste, ene izmed cest, ki mu bodo morebiti postale prej ali slej novi dom, poslednje zavetišče — ves iznemogel, truden in bolan, komaj senca svojega telesa. Misli je, da mu je prav za prav šele osem in dvajset let in da v resnici ni še kaj dosti živel. Nemara mu je prav ta misel dala novo moč — tisto najglobljo, najupornejšo voljo: živeti, za vsako ceno živeti! Mladost bo premagala bolezen. Saj vendar še živi in dokler živi, ni nikoli prepozno.

Hoja ga je utrujala, kašelj ga je stiskal za grlo in mu jemal dih. Seveda, slab sem še, je pretehtal samega sebe, to je bržčas od dolgega ležanja in brezdelja, pa bo minulo. Zdaj je pomlad in sonce bo ubilo bolečine. Le sebi v obraz si ni upal pogledati, kakor da bi se bal lastnih oči.

Pred cerkvijo na Velikem trgu so stali v vrsti berači. Nekaj pohabljenec je razkazovalo svoje bedne nakazne ude, nekaj slepcev je nemo prosilo usmiljenja in miloščine. Martin jih je videl, pa se mu je storilo hudo ob pogledu nanje. Bal se je pomisliti nase, da bi utegnil kdaj sam takole — Ne! To se ne bo nikoli zgodilo! Dokler bo živel, se bo preživljal od svojih rok!

Našel je v mestu prijatelja, menda edinega, ki mu je še ostal, in ga vprašal: Ali sem še za med ljudi? Po pravici povej. Kaj praviš? Prijatelj je pa molčal, nato je dejal: Ne morem reči, da si se kaj posebno spremenil. Seveda, nekoliko bolan si res videti, pa se mi zdi, da se boš kmalu izlizal. Kaj pa, je verjel Martin bolj sebi kot njemu. Popravil se bom, to je gotovo.

Toda zakaj se ga ljudje izogibajo? Tako rad bi se s kom pogovoril o svojem novem življenju, ki ga pričinja, pa se ga vsakdo izogne s čudnim, nerazumljivim pogledom, kakor da bi ga pomiloval ali kaj Res. precej suhljat je postal, ali ga je nemara to napravilo tako zanimivega ali strašnega?

Srečal je svoje nekdanje dekle, šla je z moškim pod roko, najbrž je bil to njen nainovnejši. Spoznala ga je na prvi pogled, to je Martin čutil, se za trenutek zagledala vanj s tistim čudnim pogledom, kakor so ga gledali vsi, nakar je s spremljevalcem pospešila korak v drugo stran.

Potrkal je na borzi.

— Dela bi rad. Izučem mizar sem, star sem osem in dvajset...

— Kako? Vil — ga je premotril nejeverno uradnik. Kakšni pa ste! Saj ste vendar bolni. Komaj stojite pokonci. V takšnem stanju vendar ne morete na delo. Pojdite v bolnico! Samo poglejte se v ogledalo!

Martinu so se šibila kolena. Trdo, neusmiljeno so udarjale uradnikove besede — in, in zdaj bo pogledal še v ogledalo, sebi v obraz, storil bo, česar se je vse doslej tako bal storiti iz zle slutnje, iz strahu pred samim seboj.

Pogledal je in videl. In to kar je videl, ni bil skoraj več obraz živega človeka. Le še z rumenkasto kožo pokrito obličje lobanje. Motne, brezizrazne oči, ki se bodo zdaj zdaj pokrile z mrliško belino —

Tiho, brez besed je omahnil čez prag na ulico. S poslednjimi močmi je stopal nazaj, na Veliki trg, kjer se je postavil pred cerkev, v vrsto beračev, zraven slepih in pohabljenih —

Pavla Henneberg: BREZE POMLADI
(risba)

Razloži postavbo vsakemu po svojo.
(Slovenski pregovor)

EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Ob polih smo privihrali na Korensko sedlo, na državno mejo. Tu bi nas mogel sprejeti kakšen veljak: Buge vas primi kruljeva Venus! kakor Urha Lichtensteinskega l. 1227. Na tabli bereš opozorilo: Rechts fahren, Desno peljati, Tenes à droite, Right driving, Tenere la

destra! Predzadnji napis priča, da je zastopana tudi USA, namreč Amerika, čeprav ne vsa.

V trgovini si nekateri kupijo avstrijskega ženka in ovenka, saj Schilling izvajajo od skellan-schellen, zveneti, ime je prodrlo med Francoze kot escalin, med stare Slovence pa kot sklēzi. Ne vem, ali

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXSANDER DUMAS SZ. • ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS • POKRATI NI DOVOLJEN

DRUZINSKO POSVETOVANJE

»Gospoda,« je zaklical Aramis, »ni glavno, da ugotovimo, kateri izmed naših služabnikov je najmočnejši in najzvitější, glavno je, kdo izmed njih je najbolj vdan Mamonu!«

»Tvoje besede niso tako nespametne,« je odvrnil Athos »Treba je popraviti slabe lastnosti soljudi, ne pa njihovih čednosti. Velik modrec sta, gospod župnik!«

»Glede pisma lordu Winterju menim, da bi se moglo napisati takole: Mylord! Ali se morda še spominjate majhnega, zakotnega trga, kjer ste si rešili življenje? je predlagal d'Artagnan.

Toda Athos ga je prekinil: »Ne, d'Artagnan, ti si in ostaneš slab pisec pismov! Drži rajši puško in meč ter prepusti pero gospodu župniku!«

je istega izvora Schilling, tajnik švicarskega Aero-Cluba, ki pridno skrbi, da bo mladina »air minted«, vneta za letalstvo: lenobe — gnilobe — mu ne moremo podtikati in ne zabrusiti karajoče obratnice »gnili šiling«. Avstrija nima za tuje popotnike posebnega denarja, kakor ga je nedavno ustvarila Nemčija, tako da premore že kakih 12 vrst marke. Taki ukrepi olajšujejo nadziranje inozemcev, morda tudi domačih tihotapcev. Vendar uma svetli meč poseka še tako zvite svinjske repe, paragrafe. Londonski list »Everybody's« je lani poročal, kako je Nемеc Xaver Ypsi-

lanti v največjem nakovem (nazi) dnevniku — »Völkischer Beobachter« — v malem oglasu ponudil čedno plačo trgovskemu potniku, ki bi hotel zastopati njegovo tvrdko v Švici. Odgovor naj bi se poslal na uredništvo. Nato je sam sebi poslal sto pisem kot odgovor na oglas, v vsak pa je vtaknil bankovec za tisoč Rmk med dva papirna lista. Odpe-ljal se je v Švico in prosil uredništvo, naj pošljejo morebitna pisma za njim. Takisto je spravil čez mejo sto tisoč Rmk.

Eni so si naročili »golazen«, kakor se po Koštiálu ne sme reči golažu, čeprav

ATHOSOVA SKRIVNOST

»Toda vi mi morate pomagati,« je rekel Aramis. »Vem, da je Mylady živ hudič, toda podrobnosti so mi popolnoma neznane.«

»Tudi jaz ne vem ničesar,« je mrmljal Porthos.

D'Artagnan in Athos sta se molče spogledala. Athos je bil bledejši nego sicer, vendar je namignil d'Artagnanu, da more govoriti po mili volji.

»No, potem odpri ušesa in poslušaj,

kaj moraš napisati: Mylord, Vaša svakinja je strašna ženska! Hotela vas je umoriti, da se polasti Vaše dediščine. Z Vašim bratom se ni nikdar postavno poročila, ker je bila poročena že na Francoskem, in...«

»...in jo je njen mož zapodil« je pristavil Athos.

»...ker je zaznamovala« je končal d'Artagnan.

»Toda kdo od vas je videl vžgano znamenje?« je vprašal Aramis,

Je ta pomen zabeležil Glonar v svojem besednjaku. Jaz se pri čaši rjave tekočine vprašujem slovenarobenski: »A kaj jača čaj, Jaka?« misleč na sinologa, ki je tolmačil kitajski napis na ovitku: »Trikrat prekuhan čaj za evropske pralice«. Drugi sopotnik je nemara pogledal, kje stane Otec Osvoboditelj, kakor je tolmačil duhovit ruski čelavjék obe ničli na hišicah, nazvanih med Anglosaksoni: Dablejusi (WC).

Na avstrijski plati vidim prizor, ki bi ga lahko označil z naslovom Renkerjevega romana »Pet mož gradi pot«, priobčenega lani pri »Planinski matici«

v Debevčevem prevodu. Posvečen je mojstru Julijskih Alp, Juliju Kugyju. Eden teh delavcev, polnag, bi se po Mlakarju (Spomini in opomini, Pl. V, 1936) moral imenovati: goli planinec, homo alpinus nudus.

Možak bi me najbrže debelo pogledal, če bi ga kdo vprašal, ali mu je znan kult golote, kakršna je po vzoru starih Grkov nastal okoli l. 1900. Slekli si je pač srajco, ker mu je vroče. Vsakdo pa ni tak, Premnogi Adamovi potomci gre, do med nudiste, ker so člani črede, s e r v u m p e c u s jim je rekel Horatius. Nudizem ima svoje teoretike, Hipokrat,

TEŽKA VSEBINA

»D'Artagnan in jaz sam,« je odgovoril Athos. »Ali točneje povedano, jaz in d'Artagnan.«

»In mož te pošasti še živi?«

»Da.«

»Je to gola resnica?«

»Da, kajti to sem jaz!«

Vsi so molčali. Nato je rekel Athos: »To pot mi je dal d'Artagnan zares dober osnutek za pismo.«

»Da, prav imaš, vendar to pismo ne

bo lahko napisati,« je odvrnil Aramis. Samo utihnite, nemara bom le poskusil.«

Nekoliko je pomislil, nato je napisal s svojo lepo pisavo nekaj vrst, ki jih je počasi prebral: »Mylord! Mož, ki piše te vrste, je imel čast, da se je pred nedavnim časom v Rue d'Enfer spopadel z Vami...«

oče zdravilstva, je pribil: »Hodimo nagi, kolikor se da«. Kdor je nasproten, naj pretehta Leibnizovo misel: »Ničemer se ne rogaj, nad ničimer se ne huduj, pač pa skušaj vse razumeti«. Platon pa svetuje: »Premisli, prej ko se boš spotikal«.

Zabaven primer neprostovoljnega nudizma je navedla na svojem predavanju 3. II. 37 v Ljubljani grofica De Mauduit: Na maškaraði je pod Ludvikom XIV nastopil kot divji mož, kosmati mož — burleskni pisec Scarron, mož gospe pl. Maintenon, ki je po l. 1685 živea v tajnem zakonu s francoskim kra-

ljem. Ker je bilo v dvorani vroče, mu je odpadlo vse nalepljeno perje in stal je — kamen spotike — na sredi dvorskih gostov in gospodarjev. Služabniki ga po grabijo in zaženejo v ledeno vodo, kjer si je ubogi navec nakopal skrnino, da so ga poslej morali kakor Cojza prevažati v vozičku.

Kakor o nudizmu bi se dalo kaj povedati tudi o barvanju lic in usten. Naj o tem rešim pozabe samo tale dva Pohtinova verza iz nedovršene satire:

Ko bi hica kobilica si mazala,
sestricam bi se s stricam kazala...

PISMO

»Ker ste bili pozneje tako prijazni in ste me imenovali svojega prijatelja, čutim dolžnost, da Vam poplačam Vaše prijateljstvo z dobrim nasvetom. Dvakrat ste že ušli kot žrtev neke bližnje sorodnice, ki jo smatrate za svojo dedinjo, ker ne veste, da je bila poročena že na Francoskem, preden se je na Angleškem znova poročila. Toda v tretje ji mogoče ne boste ušli. To je naša sorodnica La Rochelle od-

potovala na Angleško. Bodite previdni pred njo. Ima daljnosežne in strašne naklepe. Če hočete zvedeti, kdo je, lahko razberete njeno prejšnje življenje z njenega levega ramena.«

Lord Winter bo na vsak način silno previden, če pride to pismo v njegove roke. Če ga pa dobi kardinal, se nam ni treba bati ničesar.

Na meji je prisedel v naš avtobus angel varuh, ki mu pravimo tudi orožnik. Nekako zaprt in zapet je, nič ne govori. Ali nas razume? Naš program določa: 7.45 razgled s Strmca izpred Ariha po Koroški... Ariha, t. j. Henrika, se nič več ne spominjam, pač pa krasne panorame. Občudovali smo jo avtoptično, na svoje oči; pa tudi avtoptično, z avta in obenem zviška s ptičje perspektive. V vseh teh pomenih se »avtoptično« more razumeti v LZ 1936 (194). Potni maršal Medvedko, dobro podkovan v koroških stvareh, nam je privoščil celo predavanje o Celovski kotlini, prekriti z velikansko prodno nasipino; miocenski morski zaliv je segal v osrčje te kotline, njegove usedline so se še ohranile v predelu med Vrbskim jezerom in Dravo.

Nič se nisem zavedel slovesnega trenutka, ko smo povozili znamenito alpsko-dinarsko brazgotino, o kateri govori A. Melik (Slovenija, I, 60). Godilo se mi je kakor pomorščaku, ki je bruhal na ravniki a se ni zavedal svetoskrunstva.

Imenovan vseučiliški profesor razpravi o Dravskem ledniku, ki je v diluviju zateel vse Pozilje, Podravje z Beljakom in Celovcem. Led je izpodjedel pobočja, zaradi tega se je svet po-

diral; tako se je sesul Dobrač I. 1343 in s silnim skalovjem zagradil Ziljo (Slov. I 193 in 228). Morda sega v to dobo spomin ljudstva, ki prastare čase naziva »večni potres« (Moh, koledar ok. 1909). Koroška jezera so imela prej višjo vršino, v Celovski kotlini so njih ostanki mnoga barja in močvirja. Iz gimnazijskih let se spominjam nauka, da je tod v januarju hud mraz, nemara višek za pokojno Avstrijo. Ali me je ta mraz podžigal, da sem se na vse kriplje otepal prostovoljstva I. 1910, ki naj bi ga odklepal pri vojakih v Celovcu ko so mi odbili možnost, odpraviti svoj rok v Pragi? Naj bo kakorkoli, Marta sem se srečno otrešel in odrinil v Babilon ob Seini.

Avstrijski štrikar ali grivar, kakor se sliši po Gorenjskem za orožnika (DS 1890), je stopil z višnjevca »prašnikarja« in se vlijudno poslovil. Pozabil sem omeniti, da so bile obmejne avstrijske oblasti jako ljubeznive z nami. Za vizum na skupnem potnem listu niso nič zahtevali. Veseli so, če je kaj tujskega prometa. (Svetovni promet je pač otvoril premeteni Prometej, ki je zmaknil ogenj na nebu). Kaj posebno velikega prometa lani tam ni bilo. Naš podjetni Luka Kramolec je kramljal pozneje z nekim uradnim uslužbencem, ki je rekel, da Jugoslovanov ni, ker imajo prešibko valuto.

D A L J E

NAJZAPADNEJŠI KONEC ANGLIJE

Gre za otoček Achill, zvezan po mostu s celino, tako da je na ta način postal polotoček. Leži v enaki razdalji od zalivov Clew in Blacsod. Meri pa 29 km na 16. Vrhuncev nima bog ve kakih Croghaun na zapadu. Slievemore na severu segata do 600 m. Ker pa se ob morski strani spuščata strmo, je učinek precej močan. Po znožju prvega hriba stoji hiša znamenitega kapitana Boycotta, čigar ime se je udomačilo v mnogih jezikih bojkot (preklic), bojkotirati. Ob znožju drugega pa stoji največja vas. Dugort, kjer vidiš spodobna gostišča za letoviščarje. Ravna morsk obala s tankim peskom ali mivko privabi marsikakega tujca. V bližini najdeš obrežne votline v katerih morje grmovito razgraja in se svetloba drobi na mavrice. Nekateri teh duplin so globoke in še nepreiskane.

Nobena revolucija ne more uspeti, ako ni upravičena.

Hertha Kraemer: STARA MATI (risba)

IZ LITERARNEGA SVETA

GLASBENI ROMAN

Pred nedavnim je prišel znani pariški večernik »L'Intransigeant« prinašati literarno posebnost in novost: roman musical. Po pokrajinskem romanu (roman régionaliste), ki je poleg biografskega romana zadnja leta bohotno cvetel v Franciji in se razširil še drugam, smo dobili sedaj to novo romanovo vrsto, ki utegne kmalu postati velika moda tudi izven svoje domovine.

Avtor te novotarije je član Francoske akademije Pierre Benoit (rojen 1886), pisatelj uspeh romanov Altantida (slovenski prevod I. Tomina v založbi Evalit, 1933), Jakobov studenec, Diadumena, Cesta orjakov, Koenigsmarck. Dama z zapada, Slano jezero, Za don Karlosa, Gospodična de la Ferté, Libanonska graščakinja itd.

Njegov muzikalni roman nosi naslov: Les Compagnons d'Ulysse (Odisejevi pajdaši). Godi se dandanašnji v neki namišljeni pokrajini Južne Amerike. Pisatelj je ustvaril z njim nekakšen operetno-romantičen tip eksotičnega romana. Zato je za svoje novo literarno delo lahko našel znamenitega sodelavca, avstrijskega (slovaškega!) skladatelja Franza Leharja, ki je tudi pri nas splošno znan po svojih me-

lodioznih operetah, po Veseli vdovi, Luksemburskem grofu, Frideriki, Carjeviču, Paganiniju, Frasquiti, Deželi smehljaja, Giuditti itd. Neprestano modernizujoči se Lehar je k Benoitovemu romanu na besedilo Andréa Maupreya in H. Geiringerja komponiral šest šansonov (šlagerjev, drajnl), ki glasbeno ilustrirajo najznačilnejše dogodke in najvažnejše značaje tega nenavadnega dela. Za skladateljevo ime jamči, da bodo čedne popevke (Moja bela roža, Marahunla, Areguipin ples itd.) močno odjeknile v svetu.

Ni dvoma torej, da bo ta nova oblika sodelovanja med glasbo in slovstvom dosegla znatno poljudnost. P. Karlin

KNJIGE IN BEVIJE

Uredništvo je prejelo:

ZVONČEK, list s podobami za mladino. Leto 38, št. 7. Kakor vse je tudi ta številka pestra tako po vsebini prispevkov kakor po ilustracijah, ki sta jih prispevala Mirko Šubic in France Podrekar. Razen nadaljevanj (Anton Ingolič, Trije dečki-trije junaki in Marijana Željeznova-Kokalj, Svetovni potepuhi) je več velikonočnih pravljic in pesmic: V. Bitenc, Pet krvavečih ran; L. Koželj, Prvi pirh; P. Puhar, Pišče v čr-

nam loncu ter iz še neobjavljene klavirske suite pokojnega skladatelja Emila Adamiča »Velikonočni zvonček«. Nadalje vsebuje zgodbo Jož. Zupančiča Lizika in Markec pobegneta v svet. Poličko sportnega strička ter še dosti drugih zanimivosti za mlade glavice. Mesečnik, ki ga urejuje dr. Pavel Karlin, se naroča v Učiteljski tiskarni v Ljubljani ter stane celoletno samo 30 din.

RAZORI, list za odraslo mladino. Leto V, št. 6. Na uvodnem mestu je prispevek Maksima Gasparija o Segah in obredih velikega tedna, sledi odlomek Romana o Prešernu (Ilka Vašte), inž. P. Lupša nadaljuje svoje potopisno kramljanje o prašumah na Malajskem polotoku, Miran Jarc piše o pisatelju Tonetu Seliškarku, Jož Zupančič o razkrinkanem Robinzonu. Nadaljujejo se Pavlihine vesele pustolovščine (Jos. Brinar). Številka vsebuje še druge zanimive prispevke ter rubriko Mladi pišejo (nagrajeni najboljši prispevek v tej rubriki vsebuje preveč nepotrebnih »klisur«). »Razori« stanejo za vse leto din 30. Izdaja jih Združenje jugoslov. učiteljstva meščanskih šol v Ljub-

ljani, ureja jih pa ravnatelj Tone Gaspari na Rakeku.

REJEC MALIH ŽIVALI, leto IV, št. 4. Izmed mnogih prispevkov, važnih za vse, ki se bavijo z rejo koristnih domačih živali omenjamo nadaljevanje članka dr. L. Hribarja O metiljavosti, prispevek prof. R. Bačarja o Vitaminih in nesnosti kur, nadalje konec listka Kozlovska ofenziva (J Herfort). Rejec izhaja v uredništvu Al. Inkreta ter se naroča pri upravi v Ljubljani, Karlova ul. 10.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4802 je v glavnem posvečena nemški Veliki noči. Zanimiv je kulturnozgodovinski prispevek o krščanski umetnosti v daljnih deželah (z značilnimi slikami). Naravoslovni članek »Iz malega raste veliko« bo zanimal vse, ki se želijo poučiti o važnosti apnenih alg ob našem morju. Članek prinaša več slik iz Dalmacije, številka vsebuje tudi bogat zabavni del z mnogimi ilustracijami. »Illustrirte Zeitung« se naroča pri založbi J. J. Weber v Lipskem.

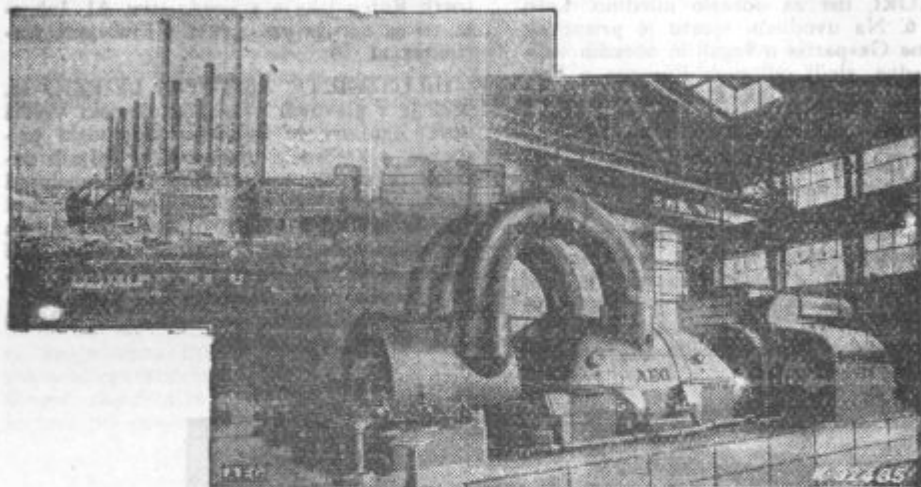
PRI VODNJAKU

Foto H. Kemmerot, Drážďany

TEHNIČNI OBZORNIK

NAJVEČJA EVROPSKA KALORIČNA CENTRALA

130 km vstran od največjega celinskega mesta v Evropi se razprostirajo obsežna nahajališča rjavega premoga. Ob teh premogovnikih so sredi vojne vihre zgradili kalorično centralo z edinim namenom: čim

bolj dvigniti proizvodnjo za vojskovanje in za poljedelstvo nujno potrebnih dušikovih spojin. Že sam pogled na elektrarno s svojimi 15 orjaškimi dimniki in 21 velikimi hladilnimi stolpi (gl. sliko zgoraj) prepriča, da je pomenila dobava dušikovih spojin iz zraka in premoga »biti ali ne biti«. Po svetovni vojni, ko je žeja po dušiku prenehala, so pa zgradili daljnovod, ki je nadomestil rastoči žeji velemesta po električ-

V bližini Gorice so pričele italijanske družbe z veliko vnemo slediti aluminijevi rudi: boksitu. Baje ima tamkaj se nahajajoča ruda zelo veliko vsebnost aluminija. Ker se razprostirajo žile preko 9 kvadratnih km, so »nade« italijanskih gospodarstvenikov zelo velike.

V mnogih državah USA so uvedli v ljudske šole nove abecednike, ki so prilagojeni novemu času na ta način, da posredujejo v njih se nahajajoče slike posamezne črke zgolj s pridobitvami tehnike. Za črko A je naslikan avtomobil, za B balon, za C cepelin itd.

Kitajsko prosvetno ministrstvo je prepovedalo uporabo polnilnih peres. Prepoved se zlasti nanaša na uporabo polnilnih peres pri šolskih izpitih. Svojo prepoved je utemeljilo ministrstvo s tem, da se dado vmetniško lepe kitajske črke pravilno »narisati« le s čopičem.

Ogromna najdišča železa so odkrili Ni-

ni energiji. Tako je nastal daljnovod iz Cornevic v Berlin.

Ko so 1930. pridružili petnajstim starim parnim turbinam orjaško turbino z učinkom 85.000 kilovatov — največjo enoosno turbino na svetu (gl. sliko spodaj!) — je narasla učinkovitost elektrarne na 440.000 kilovatov. Paro za turbine proizvajajo 100 kotlov, ki porabijo dnevno 11 milijonov kg

premoga. Za prevoz tega premoga vozi iz rudnikov v elektrarno dnevno 55 vagonov z 20 vagoni.

Iz elektrarne vodi v 130 km oddaljeno mesto šest aluminijevih žic s prerezom 120 kvadratnih mm preko velikih drogov, ki stoje 250 metrov vsaksebi, energijo z učinkom 600.000 konjskih sil in z napetostjo 100.000 voltov.

ponci v Mandžuriji. Strokovnjaki domnevajo, da bo znašal celoleten izkop nad 3 milijarde ton. Kajti nova ležišča hranijo 7 milijard ton železne rude.

Najboljši odjemalec električnega toka so elektrokemične industrije, ki porabijo v državah z razvito kemično industrijo 20 do 30 odstotkov proizvajane električne energije.

O velikosti rečnih ladij nam posreduje primerno predstavo največja motorna ladja na Renu, ki s svojo tonažo 2250 reg. ton opazno nadkriljuje mnoge naše parnike.

Na Nizozemskem je vsak drug državljan kolesar, v Nemčiji vsak četrti in v Franciji vsak šesti. Menda Ljubljana z okolico ne zaostaja za to številko.

V opuščnem sadrenem rudniku Posarja so pričeli gojiti gobo kukmak (*agrarius campestris*). Čeprav nasadi še niso povsem dograjeni, znaša vendarle že dnevni odtok gob 15 centov.

ŽENSKA ODISEJA

Kakor ima pariški Journal des Débats stalni predel »Pred sto leti«, tako objavlja tudi londonski Times vsak dan najmičnejšo dogodivščino, ki jo je natisnil pred 100 leti. Ena zadnjih zanimivosti iz te rubrike je pripoved o Ani Ivani Thorntonovi, ki je v moški preobleki prejadrala svet.

Ta hči bogatega posestnika na Irskem je s 13 leti srečala Aleksandra Burke-a, ki je prišel tja na brodu svojega očeta iz New Yorka. Ko je štela 15 pomladi, se je skrivoma zaročila z mladim Burkeom, ali ta je moral skoraj nato v Zedinjene države.

Ana je sklenila iti za njim, zato se je zadala za mornarčka na jadrnici, namenjeni v Ameriko. Pred odhodom je poslala svojcem pisemce in jih obvestila o svoji nameri. Oče je skušal preprečiti pobeg, a bilo je prepozno.

V New Yorku se je oglasila pri Burkeovih kot Aleksandrov prijatelj. Povedali so, da je domači sin malo dni prej izdihnil. S potrjim srcem se je potlej pogodila za službo kot morjaček na ladji plavajoči ob ameriškem obrežju. Med dvema vožnjama je sama napravila izlet 110 km peš skozi kanadske gozde ne glede na nevarnosti, češ, da je mornarska obleka njena rešitev.

Spoznala je kapetana Mac Intire-a, ki jo je vzel na krov in jo odvedel v London, ne da bi vedel, kdo je prav za prav ta oseba. Med vožnjo je po nezgodi razkrila svojo istovetnost pomorščaku, ki se mu v Londonu ni nič bolj mudilo, kakor da je raztrobil njeno zgodbo. Neki dnevnik jo je objavil precej napihnjeno in poudarjal, kako so baje grdo z njo ravnali. Zupan londonski se je zavzel za njeno usodo in kapetana Mac Intire, presenečen, da je njegov morjaček dekle, jo je moral odvesti v Mansion House, kjer je Ana na dolgo in široko pripovedovala svoje doživljaje mestnemu poglavarju. Izjavila je, da je nihče ni prizadel nič hudega, a da je pač težka stvar, ob nevihti iadra zvižati. Kapitan je potrdil, da je Anica izvrsten pomorščak in da se nikdar ni branila nobenega dela, pa naj si je bilo še tako naporno. »Lord major« je poskrbel, da je pustolovka dobila primeren stan v Londonu, dokler je ni poslal njenim staršem, a sedaj v ženski opravi. Tako se je morjaček vrnil k domačemu ognjišču leta 1835, ko je preživel 24 mesecev trdega junačenja na palubi. Kaj je bilo z mladenko posej, nam ni znano. Bržkone pa je mirno ostala v rojstnem mestu Donogalu.

A.

Ne zaupaj svoji ženi srčnih skrivnosti, četudi ti je rodila sedem otrok.

(šiponski pregovor)

NAJMANJSI DNEVNIK NA SVETU

Izhaja redno na otoku Četrtriku, ležečem na skrajnem severu Avstralije in Nove Gvineje. Debelo tiskani naslov oznanja: »Pilot«, informacijski dnevnik za Torresovo ožino. Preprost list papirja za 12 palcev, tiskan samo po eni strani, za poročila o dogodkih v tem daljnem kotu zemlje.

PRAKTIČNE NOVOTE

Nova priprava za povoščenje tal

Končno so spravili na trg zanesljiv in praktičen aparat za povoščenje tal. Odslej ni več potrebno, da bi pri tem delu drseli po kolenih in si kvarili roke z mastnim voščilom. Ta dobro premišljena priprava ima na dolgem ročaju vrtečo se ploščo, na katero pritrdiš debelo, izmenljivo plast trdega voska. Stojiš z držalom v roki in ne da bi kaj pritiskal, greš z aparatom pre-

ko poda. Voščeni blok se pri tem vrti preko tal in jim oddaja baš toliko voska, kolikor je potrebno za njih poliranje. V kratkem času so tla enakomerno povoščena, ne da bi bil potreben kakšen telesni napor. Uspeh ne temelji samo na konstrukciji priprave, temveč tudi na prvovrstni kvaliteti trdega voska, ki ga vliვაო v klade in oddaja tlom le tolikšno plast, kakršna je potrebna. Stvar je torej tudi štedljiva. Da bi se vosek po uporabi ne sušil, ga zapremo v trdno zapirajočo škatlo. Ker je ročaj z vrtečo se ploščo zvezan z zgibom, ga je mogoče obrniti, tako da prideš brez težave tudi pod omare in blazinjake. Nov blok voska se da z lahkoto pritrditi na ploščo. Nova priprava se bo udomačila prav gotovo, in to ne samo zavoljo svoje priročnosti, temveč tudi zavoljo svoje nevisoke cene.

K NAŠIM SLIKAM

*Za pligrom: posnetek s kamere Contax, Tessar 2,8, 1/100", svetla rumenica.

*Pri vodnjaku: Contax, Sonnar 1:4, 28,5 cm, 1:8, 1/200", svetla rumenica, pankromatski film Fujinon.

„SOČA VODA JE ŠUMELA“

Crassus

Vodoravno: 1. del leta, 4. mali traven, 7. pokoj, 8. priimek pesnika, ki je zloščil »Naš maček...«, 9. imena treh zaporednih črk eredi nem. abecede, 10. starejša oblika shr. predloga »koda« (pri) ali židovsko srbski priimek, 11. Kajnov brat, 14. pi-jača, prinesena iz Etiopije, 16. učep, polna luna, 17. mesec, 21. angl. in mednarodni kljč »na pomoč« (obratnica), 23. nekdanj denar s podobo repe, 24. košar, skrlupar, desetoronožec, dolgorepec, soroden jastogu (Palinarius vulgaris), 25. kositer, 26. okrajšan naziv za »Devica Marija v Polju«, 27. miza (madž.-srbsko, narejeno iz »stole«).

Navpik: 1. Skrčen izraz za »mojca« (ljubica), 2. sani, 3. svaljek, tudi poljub (šaljivo), 4. Mojzesov brat, prvi veliki duhovnik v Izraelu, 5. reka (rusko), 6. draga, ljubljena, 12. korobač, 13. krasen, čeden, zal, 14. ojih (podolgovat kos lesa), 15. venkaj, 16. škrgot, škrgutanje, škripot, škripanje, 17. opisni deležnik k »zpitje«, 19. trpni deležnik k »ukritje«, 20. premenljiva zvezda v ozvezdju Perzeja (arabsko ime, se torej pričinja za al), 21. bije v presih, 22. živi v gozdu in ima rogatega družeta. — Rešitve je treba poslati najkasneje do 12. aprila.

REŠITEV KRIZALJKE

«PLANINAR» V ŠT. 13

Vodoravno: Inskip + Hess, Per + kirka + h, u + rak + bes + sr, ju + s + k + št, mrs + g + Ob, ada + rt + o, up + idol, ž + a + č + la, ir + v + d + jez, s + pov + evo + ge, nožar + oda

+ c, Bled + turist. — Pokončni stolpci so s tem že izpolnjeni. — Pravilno sta rešila samo dva: prof. »Quidam« v Mariboru (ki naj pošlje svoj pravi naslov) in Leopold Likar, akademik v Ljubljani.

Pripomnja

Eden reševalcev — M. K. — se je pritožil, da so uganke pretežke. Neki znanec istih začetnic, ki vse križarke hitro reši, čeprav le izjemoma pošlje odgovor uredništvu, pa mi je pri par vzorcih omenil, da sta prelahka. Na 90 ods. dela pri teh igračah opravi na sprehodu po gozdu. Nevsakdanje besede srečujem po nemških, franc. j. dr. križaljkah. Napake — tiskarske ali pisarske — se lahko primerjajo tudi drugim, večjim narodom. — Navzlic tisti nemški natančnosti vsebuje Sachs-Wiljattov. Enz. Wb. nem. in fr. jezika 4000 pomot vsake bira (A. Sauvageot, Bulletin de la Soc. de linguistique, 1932, 177).

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k št. 318

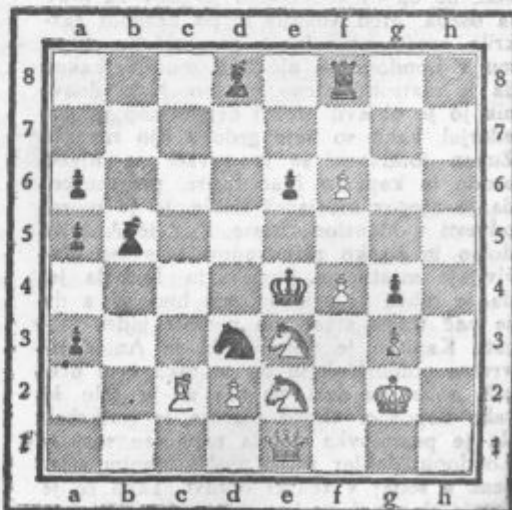
(Vžigalice)

Število vžigalic, ki jih dvigne soigralec, mora dopolniti vedno na 4. Tako pobereta končno 24 vžigalic, zadnjo pa mora dvigniti nasprotnik.

PROBLEM 196

B. Sommer, Berlin

Mat v treh potezah